

UVOD

Elektronska tehnologija, sve više nalazi primjenu u savremenom poslovanju, odnosno sve veći broj preduzeća u svijetu posluje po konceptu elektronskog bankarstva. Jedan od značajnih trendova u razvoju tehnologije je sve veća primjena platnih kartica i proširenje elektronskih mogućnosti koje dopuštaju sve veću primenu platnih kartica u poslovanju i omogućavaju pružanje potpuno novih usluga. Platna kartica je mali komad kartona ili plastike koji sadrži neko sredstvo za identifikaciju. Platna kartica je instrument bezgotovinskog platnog prometa, plaćanja roba i usluga, a pored toga omogućava i podizanje gotovog novca sa bankomata. Uz širu popularnost platnih kartica, za firme postaje sve interesantnija ideja prodaje robe i usluga preko Interneta, kako u zemlji tako i u inostranstvu. Domaće banke su konačno počele da nude platne kartice od kojih neke omogućavaju kupovinu preko Interneta. Platne kartice imaju mnogo prednosti u odnosu na keš ili čekove. Građani ih još nisu prihvatili u potpunosti, jer se kod nas i dalje koristi gotov novac. Neki klijenti, i kada dobiju karticu od banke, ne znaju kako da uživaju u njihovim prednostima, pa je i ne koriste u potpunosti. Kartice su jednostavniji i jeftiniji način za kupovinu na odloženo plaćanje, a rate se skidaju sa računa na dan dospelja. Ipak, iz dana u dan povećava se broj korisnika kartica.

Izraz "banka" je nastao od latinske riječi "banco", koja je u početku označavala klupu, tezgu na kojoj su prvi bankari (mjenjači) držali posude u kojima su izlagali razne vrste novca.

Ljudsko društvo je krajem prošlog i početkom novog milenijuma doživjelo najbrže promjene u svojoj historiji. U ovom periodu promjenjen je način obavljanja mnogih djelatnosti, nastupile su promjene u strukturi rada, na tržištu i u drugim oblastima. Time je industrijsko društvo evoluiralo u informatičko. Ovakve tehnologije omogućile su neuporedivo brži protok roba i usluga.

Elektronsko bankarstvo je novijeg datuma i odvija se ubrzanim tempom poslednjih 30-ak godina. Elektronska tehnologija je omogućila da banke u poslovima sa građanima koriste elektronske platne kartice, a razvijene informacione mreže su omogućile elektronizaciju šalterskog poslovanja putem bankomata. Velike banke formirale su svoje mreže bankomata, a u trgovinama su postavljeni POS¹ terminali za plaćanje putem kreditnih kartica. Veliki distributeri kreditnih/debitnih kartica počeli su da razvijaju svoje platne sisteme za Internet, kao i novu generaciju višenamjenskih kartica sa ugrađenim integrisanim kolom, tj. mikročipom (smart ili „inteligentne kartice“).

Moderne tehnologije su uticale na značajne promjene u oblasti platnog prometa. U strukturi sredstava plaćanja danas dominiraju plastični, elektronski, mobilni i virtualni novac. Trgovina i bankarstvo se u sve većem obimu odvijaju putem korišćenja kompjuterskih i telekomunikacionih mreža i uređaja baziranih na visokim tehnologijama. Ove promjene neminovno su dovele i do novih oblika kriminala. Povećana je frekvencija vršenja krivičnih djela kojima se iz koristoljubivih motiva zloupotrebljavaju visoke tehnologije.

Platne/debitne kartice u tradicionalnom sistemu plaćanja na malo, u razvijenim zemljama, postoje i funkcionišu dugi niz godina. U našoj zemlji njihova upotreba bila je prilično skromna, tako da javnost nije upoznata sa osnovnim pojmovima i procesom plaćanja putem kreditnih/debitnih kartica. Kreditne/debitne kartice, danas u svijetu se uveliko koriste za elektronsku kupovinu preko Interneta.

¹ POS (Point of sale) terminali - uređaji na kojima se vrši plaćanje roba i usluga putem platnih kartica.

Platna kartica je, naročito u nekoliko posljednjih godina, našla svoje mjesto u mnogim oblastima ljudskog komuniciranja i života. Danas je možemo sresti skoro na svakom koraku, samostalno ili u sklopu sa raznim informacionim, sigurnosnim, računarskim, bankarskim ili sličnim sistemima. Svaka platna kartica, bilo da je riječ o debitnim ili kreditnim karticama, karticama za klijente sa redovnim mjesečnim primanjima ili mlađu populaciju, svojim dizajnom i funkcionalnošću prilagođena je tržišnom segmentu kome je namjenjena. Većina platnih kartica zaštićena je čip tehnologijom koja pruža niz mogućnosti, a zahvaljujući svojim sigurnosnim i zaštitnim funkcijama gotovo da u potpunosti onemogućava zloupotrebu kartice, mada se zloupotrebe dešavaju i kod nas, kao i oštećenje kartice, izgubljenje kartice, zabrane upotrebe i sl. Bezbjedne metode za transfer podataka i obezbjeđenje efikasnog sistema autorizacije predstavljaće veliko unaprjeđenje u odnosu na off-line sisteme, koji se trenutno koriste za prodaju robe široke potrošnje i usluga preko telefona ili faksa. Međutim, kreditne i debitne kartice stvorene su u vrijeme kada je naglasak u industriji finansijskih usluga bio na automatizaciji transakcija.

Danas se smatra da su bile nerealne ocjene iz sredine 60-ih godina o perspektivi brzog stvaranja sistema plaćanja bez papirnog novca i bez papirnih čekova. Sredinom 60-ih u Americi je bilo i pretjerano optimističnih očekivanja u pogledu perspektiva platnih kartica. Govorilo se da će plastične kartice obezbjeđiti prelaz u svijet bez čekova i bez gotovog novca. Mislilo se da će razvoj platnih kartica biti tako spektakularan da će potpuno istisnuti korištenje gotovog novca i čekova.